

En explorativ studie av svenska tankesmedjor och policyforskningsinstitut

Kina Lundqvist

Abstract

Policy institutes, or think tanks as they are more commonly known, are usually described as a bridge between research and politics. With time, these organizations have taken new trajectories and today exist in various different forms – but are still referred to by the same term. This phenomenon has its counterparts in Sweden, and yet research about these organizations is nonexistent. This study investigates a selection of 23 Swedish think tanks and examines how these can be understood in the light of an American typology representing this increased diversity. It turns out that the American ideal types fairly well manage to explain many of these organizations, with some deviating aspects that lead to the suggestion of an altered Swedish typology. A more in-depth analysis is then carried out through interviews with nine think tanks selected out of these categories to understand what they perceive their role to be; what their objectives are and how they work to achieve them. Results show that Swedish think tanks either try to influence the general political debate with specific values or ideas, or operate in a more objective scholarly manner with specific target groups among policy makers.

Nyckelord: Svenska tankesmedjor, policyforskningsinstitut, McGann och Weaver, idealtyper, policyfrågor, beslutsfattare

Antal ord: 10 050

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Forskningsproblem.....	2
1.2	Syfte	2
1.3	Teoretisk ansats	3
1.4	Avgränsning	3
1.5	Disposition	3
2	Metod	4
2.1	Material	4
2.1.1	Hemsidor	4
2.1.2	Hemsidor: Metodologiska implikationer	5
2.1.3	Samtalsintervjuer.....	6
2.1.4	Samtalsintervjuer: Metodologiska implikationer	6
2.1.5	Urval för Typologisering.....	7
2.1.6	Urval för Intervjuer	8
2.2	Idealtyper som analysmodell.....	9
2.2.1	Idealtyper: Metodologiska Implikationer.....	9
3	Tankesmedjans evolution	11
3.1	Från objektiva forskningsinstitut till ... ja, vaddå?.....	11
3.2	Så vad är en tankesmedja?	12
3.3	Institutionella förutsättningar	14
4	Teoretiskt Ramverk	16
4.1	Idealtyper: Fyra sorters tankesmedjor	16
4.1.1	Akademiska tankesmedjor	16
4.1.2	Kontraktsbaserade tankesmedjor.....	17
4.1.3	Förespråkande tankesmedjor.....	17
4.1.4	Partibundna tankesmedjor	18
4.2	Västeuropeiska tankesmedjor.....	18
5	Typologisering	20
5.1	Organisationerna	20
5.2	Fyra idealtyper och desto fler hybrider	21
5.3	Analys och slutsatser av kartläggningen	22
6	Resultat och analys	24

6.1	Rollen i policyfrågor – så vill de påverka	24
6.1.1	Den yngre generationens tankesmedjor i samhällsdebatten.....	24
6.1.2	Den äldre generationens tankesmedjor och beslutsfattare	25
6.2	Att uppnå målsättningar	26
7	Slutsatser och Avslutande Reflektioner	29
7.1	Vidare Forskning.....	30
7.2	Tack.....	30
8	Referenser.....	31
8.1	Primärmaterial.....	31
8.1.1	Textmaterial	31
8.1.2	Intervjuer	32
8.2	Sekundärmaterial.....	32
	Bilaga 1: Tankesmedjorna	35
	Bilaga 2: Frågor för typologiseringen.....	39
	Bilaga 3: Intervjufrågor	40

1 Inledning

Tankesmedjor och policyforskningsinstitut¹ är organisationer som länge har spelat en betydande roll för den beslutsfattande processen, samt varit en drivande kraft för nya idéer, innovationer och handlingar (Hasan 2010:287). Så ser åtminstone bilden ut i USA, där denna typ av institut funnits i över hundra år (Teitz 2009:480). Fenomenet är emellertid inte begränsat till det amerikanska systemet, utan har under de senaste decennierna ökat markant både i antal och i geografisk spridning (’t Hart & Vromen 2008:137). Begreppet tankesmedja är emellertid ingalunda entydigt, utan har genomgått en utvidgning i takt med att det politiska landskapet har förändrats och företeelsen spridit sig runtom i världen (Stone 2004:3). Vad en tankesmedja egentligen är kan därför förefalla något oklart.

Tankesmedjor kan generellt definieras som *“independent, non-interest based, non-profit organizations that produce and principally rely on expertise and ideas to obtain support and influence the policy-making process”* (Rich 2004:11). Historiskt sett har det huvudsakliga syftet varit att influera den politiska policyprocessen genom opartisk forskning. Utvecklingen under det senaste århundradet har emellertid präglat organisationer i olika riktningar, och forskare menar att denna roll har förändrats; tankesmedjor idag ägnar sig åt verksamhet som stäcker sig bortom denna konventionella bild (’t Hart & Vromen 2008:136). Forskning och självständig idéproduktion utgör inte längre kärnverksamheten, och tankesmedjans roll som en mellanhand mellan kunskap och makt, vetenskap och stat, är inte längre densamma (Stone 2007:259).

För att förstå tankesmedjans alltmer differentierade roll har McGann och Weaver (2000) utarbetat en typologi över fyra idealtyper som representerar den variation som de påstår finns mellan tankesmedjor idag. Dessa två forskare hävdar att de flesta tankesmedjor kan förstås som variationer av en eller flera av dessa grundläggande idealtyper (McGann & Weaver 2000:7). Idealtyperna aspirerar därmed på att vara heltäckande, åtminstone för anglosaxiska tankesmedjor.

I Sverige finns det empiriska fenomenet med tankesmedjor, men detta till trots saknas forskning på området som kan ge en bild av hur dessa arbetar, vad de har för målsättningar och vilken roll de ser sig ha för svensk politik. Det finns därför heller inga möjligheter att göra jämförelser dem emellan, eller avgöra om de skiljer sig från sina amerikanska motsvarigheter. Frågan är därför hur vi kan få kännedom om dessa organisationer i en svensk politisk kontext.

---

¹ Under uppsatsens gång kommer referenser göras till såväl tankesmedjor och policyforskningsinstitut som institut och organisationer. Alla dessa benämningar avser emellertid samma fenomen, även om enskilda organisationer väljer att benämna sig med det ena eller andra begreppet.

1.1 Forskningsproblem

Med utgångspunkt från föregående avsnitt kan forskningsfrågan för denna uppsats formuleras och delas in i termer av:

- Hur kan svenska tankesmedjor och policyforskningsinstitut förstås i förhållande till amerikanska?
- Vilken roll ser sig dessa ha och hur arbetar de för att uppnå sina målsättningar?

Den första frågan lyfter fram det faktum att en amerikansk företeelse spridit sig och etablerats i andra länder, däribland i Sverige. Detta innebär att ett anglosaxiskt² begrepp applicerats på organisationer verksamma bortom den ursprungliga kontexten. Frågan är om svenska organisationer trots denna begreppstänjning liknar sina amerikanska motsvarigheter och om de därigenom kan förstås på samma sätt. Genom att applicera en amerikansk utarbetad typologi på svenska tankesmedjor kan fenomenet förhoppningsvis redas ut och skapa insikt om huruvida dessa idealtyper är fruktbara för att förstå den svenska kontexten.

Den andra frågan möjliggör en djupdykning i några av de organisationer som kartläggs genom typologiseringen i besvarandet av den första forskningsfrågan. Detta leder till ett slumpmässigt stratifierat urval som ökar möjligheterna att skapa variation i de fall som undersöks närmare. På så sätt kan en del av det svenska landskapet av den här typen av organisationer, trots stor mängd och mångfald, fångas in och ge en relativt bra förståelse för dessa.

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att studera fenomenet tankesmedjor och policyforskningsinstitut i Sverige då detta är ett outforskat fält inom svensk forskning. Utan kännedom om de aktörer som arbetar för att påverka svensk politik är det svårt att nå kunskap om hur politiken egentligen blir till, på vilket underlag och vilka som är involverade i processen. Eftersom dessa aktörer skiljer sig åt är det även viktigt att känna till skillnaderna dem emellan och hur de arbetar för att uppnå sina mål.

---

² Härstammar från engelskspråkiga länder (Nationalencyklopedin 2011)

1.3 Teoretisk ansats

Då studien görs med hjälp av befintlig teori som här appliceras på en annan kontext än den ursprungliga, får undersökningen en teoriprovande karaktär (Esaiasson et al. 2007:42). Det handlar emellertid inte om att validera eller förkasta den befintliga teorin, utan om att se huruvida den är användbar inom den svenska kontexten. I den mån teorin inte överensstämmer med hur tankesmedjorna ser ut och verkar i den svenska kontexten får uppsatsen en teoriutvecklande prägel (Esaiasson et al. 2007:43). Detta innebär att den empiriska analysen kan resultera i nya förklaringar som lyfter fram hur fenomenet kan förstås i Sverige.

1.4 Avgränsning

För att begränsa studiens omfång väljs endast ett begränsat antal tankesmedjor ut, och studien eftersträvar således inte en total kännedom om populationen. Uppsatsen behandlar dessutom enbart svenska eller svenskgrundade tankesmedjor. Tankesmedjornas faktiska inflytande eller reella möjligheter att påverka policyprocessen är inte föremål för undersökning. Detta eftersom det är organisationernas verksamhet, hur de verkar och varför, som står i fokus för uppsatsen.

1.5 Disposition

Efter det inledande kapitlet följer i kapitel 2 en genomgång av uppsatsens metodologiska överväganden. Här avhandlas material, urval samt val av analysmodell. I kapitel 3 förs en diskussion om tankesmedjans historiska framväxt och de definitionsmässiga problem som präglar termen tankesmedja idag. Kapitlet rymmer även en presentation av olika organisatoriska och institutionella förutsättningar som påverkar tankesmedjans verksamhet. I kapitel 4 presenteras det teoretiska ramverket med den typologi som används för att kartlägga och analysera de svenska tankesmedjorna som svar på den första forskningsfrågan. Kapitel 5 presenterar urvalet för kartläggningen av svenska tankesmedjor och kategoriseringen enligt de framställda idealtyperna. I kapitel 6 visas de resultat som framkommit vid intervjuerna med representanter för utvalda tankesmedjor, sammanvänt med en analys av desamma. I kapitel 7 presenteras studiens slutsatser tillsammans med avslutande reflektioner och förslag på vidare forskning.

2 Metod

Följande kapitel kommer att behandla de metodologiska överväganden och val som präglar studien. Här följer således en presentation av insamlandet av material, urval av analysenheter, de analytiska verktygen, samt metodologiska implikationer som kan följa av varje moment.

2.1 Material

För att uppnå hög validitet är det centralt att det finns en överensstämmelse mellan den teoretiska definitionen och de operationella indikatorer som används (Esaiasson et al. 2007:172). Detta ställer höga krav på det material som används för undersökningen, vilket aktualiserar frågan om forskningsstrategi. Metoden för att tillskansa sig den empiri som behövs för att kunna kategorisera tankesmedjorna och förstå deras verksamhet är avgörande för att få ett så välpreciserat resultat som möjligt. Studien kommer därför att utformas med hjälp av material från slumpmässigt utvalda tankesmedjors hemsidor, då detta material ger den grundläggande förståelsen som krävs för att öka kunskapen om rörelsernas verksamhet. Vidare används mer djupgående samtalsintervjuer med några av de tankesmedjor som kartläggs, för att närmare förstå hur dessa ser på sin roll och hur de verkar i den svenska politiska kontexten.

2.1.1 Hemsidor

För att initialt kunna kategorisera de valda tankesmedjorna krävs tillgång till information om organisationernas verksamhet, inblick i deras stadgar samt kunskap om vilken typ av organisation de utger sig för att vara. Källan för detta material utgörs av tankesmedjornas respektive hemsida, som i de flesta fall är informativ. Om en hemsida inte kan förmedla någon användbar information för att genomföra typologiseringen, måste den utgå från urvalet. Detta kan medföra en risk för ett mindre omfattande urval, dock är det endast en organisation som detta avser och därmed minskas denna potentiella risk avsevärt.

Informationen på organisationernas hemsidor utgör det textmaterial till vilket ett antal preciserade frågor ställs. Dessa frågor utgör det analysredskap som här betraktas som empiriska indikatorer på det generella fenomenet som studeras (Esaiasson et al. 2007:243). Detta innebär att typologins olika kategorier lyfts fram som frågor vars svar eftersöks i materialet. Dessa frågor återfinns i bilaga 2.

Materialet sammanfattas sedan med information om varje enskild kategori för varje tankesmedja, med målet att koncentrera informationen och möjliggöra kategorisering (Esaiasson et al. 2007:294; 305). Detta tillvägagångssätt underlättar övergången från det konkreta till det mer generella, där empirin klassificeras efter de olika idealtyperna (Esaiasson et al. 2007:308). Det är genom denna process som materialet får sin teoretiska generalisering, där ”kunskaperna från den egna specifika undersökningen [...] utnyttjas i en mer generell diskussion” (Teorell & Svensson 2007:44). Typologiseringen utgör därför ett centralt moment i undersökningens första analysstadium.

2.1.2 Hemsidor: Metodologiska implikationer

Att arbeta med textmaterial innebär ofta ett tolkningsarbete där det gäller att förstå textens innehåll i förhållande till de olika frågorna som ställs (Teorell & Svensson 2007:100-101). Ibland beskrivs inte alla kategorier explicit på organisationernas hemsidor, varför denna del av analysarbetet också kräver medvetenhet om att delar av informationen måste tolkas mer ingående innan den kan klassificeras. Exempel på dessa är informella kanaler, inflytande från enskilda medarbetare och maktfördelning mellan styrelse och ledning. För att kunna hantera den information som faktiskt ges på hemsidorna krävs därför några antaganden som underlättar tolkningen av materialet.

En tolkningsprocess präglas alltid utifrån den egna förförståelsen, och det är därför viktigt att explicitgöra eventuella förväntningar på materialet (Teorell & Svensson 2007:101). I det här fallet är det centralt att läsaren förstår hur materialet har tolkats, vilka antaganden som görs och vilken innebörd olika delar av materialet får. Finansiering och produkter är relativt okomplicerade och behöver normalt inte genomgå någon tolkning för att kvalificera in i typologin. Vad beträffar bemanning och dagordningen är det emellertid något mer komplext. Vid typologiseringen görs antagandet att det är organisationernas övergripande prägel som också avspeglas på dess personal. En tankesmedja som lyfter fram sin oberoende forskning, som har *peer review* eller granskande vetenskapliga råd, tolkas som att det är akademiska meriter som är det avgörande vid rekrytering, snarare än ideologiska ståndpunkter som är fallet för den förespråkande tankesmedjan. Det andra antagandet är att det är det högst beslutande organet eller den som besitter den högsta positionen som sätter dagordningen. Som nämns i föregående stycke behöver detta emellertid inte alltid vara fallet beroende på hur de informella kontakterna ser ut inom organisationen. Det är likväl ett antagande som måste göras för att kunna genomföra kategoriseringen.

När typologiseringen görs utifrån textmaterialet är det ett sammantaget helhetsintryck som råder för varje kategori. Exempelvis, som mer utförligt kommer att diskuteras i teoriavsnittet, finns det olika typer av produkter som är typiska för olika sorters organisationer. Det är emellertid svårt att dra en tydlig linje mellan en produkt å ena sidan, och en annan produkt å andra sidan, eftersom många institut har en blandad flora av publikationer. Det viktiga här blir således att titta på vad det övergripande syftet med produkten är och vad det är för

karaktäristika som präglar den. Typologiseringen av enskilda kategorier görs således inte isolerat från idealtyperna utan de ses som en del av dessa.

Vad beträffar källkritiska reflektioner kring materialet som finns på organisationernas hemsidor är resonemanget detsamma som för informanterna vid samtalsintervjuer. Läsaren hänvisas därför till avsnitt 2.1.4 för en källkritisk diskussion.

2.1.3 Samtalsintervjuer

Samtalsintervjuer som tillvägagångssätt vid materialinsamling lämpar sig särskilt bra när man bland annat beger sig in på ett utforskat fält eller vill komplettera annan forskning, samt när syftet är att utveckla teorier eller begrepp (Esaiasson et al. 2007:285-89). De har dessutom styrkan att de möjliggör registrering av oväntade svar, såväl som möjligheten till uppföljningar vid ytterligare funderingar (Esaiasson et al. 2007:283).

Eftersom undersökningen ämnar ta reda på egenskaperna i en särskild företeelse passar samtalsintervjuer av informantkaraktär bäst för detta ändamål, då intervjuer av detta slag används för att samla information om yttre fakta (Teorell & Svensson 2007:89). Informanterna används därmed som ”sanningssägare”, vars syfte är att bidra med information om ett fenomen i verkligheten (Esaiasson et al. 2007:283). Detta ställer emellertid höga krav på de personer som intervjuas, eftersom det krävs att dessa besitter den kunskap som efterfrågas. Ett genomtänkt urval är därför av yttersta vikt för att kunna fånga in den information som behövs för att göra undersökningen verklighetstrogen. Den urvalsprincip som rimligast kan tänkas nå detta mål är principen om centralitet som går ut på att intervju personer som är ”centralt placerade källor” (Esaiasson et al. 2007:291).

Intervjuerna utformas med frågor av deskriptiv karaktär, främst med fokus på de moment som lyfts fram vid typologiseringen, men även mer djupgående beskrivning av organisationens övergripande mål och syn på sig själv. Frågorna är semistrukturerade eftersom informanterna ska kunna få utrymme att reflektera kring de olika ämnen som tas upp, och det skapar även möjlighet för uppföljningsfrågor (Esaiasson et al. 2007:298). Intervjuerna genomförs till största delen genom personliga möten, med undantag av en intervju som måste göras via telefon och en annan som görs skriftligen genom mejlkorrespondens. Även om situationen är en annan under de senare två har informanterna samma möjlighet att uttrycka sig och reflektera fritt över de frågor som ställs. Likaså bereds samma möjligheter till följdfrågor och förtydligande, varför formerna för intervjuerna inte upplevs påverka innehållet i de svar som ges av informanterna.

2.1.4 Samtalsintervjuer: Metodologiska implikationer

Då de personer som intervjuas är representanter för tankesmedjorna, kan det finnas en risk för att källan är tendentiös – det vill säga ”har ett intresse av att återge en snedvriden bild av verkligheten” (Esaiasson et al. 2007:321). Samma

risk finns för den information som instituten sprider på sina hemsidor. Denna implikation är emellertid störst framträdande vid undersökningar som rör känsliga saker, något som en diskussion kring tankesmedjans mål, mening och funktion inte borde vara. Dessa frågor är snarare av organisatorisk och verksamhetsorienterad karaktär, där informanterna vet att informationen troligtvis går att tillgängliggöra på annat sätt (register, publikationer, media etc.). Anledningen till att samtalsintervjuer bedöms vara bättre än att endast granska publicerat material är både möjligheten till en dialog om utveckling och synsätt, men även att få ett omfångsrikt material på ett mer lättillgängligt sätt. En djupgående granskning av publikationer hade, med de begränsade resurserna tagna i beaktning, ökat behovet av att reducera antalet tankesmedjor.

Frågorna som används i undersökningen utgör de operationella indikatorer som möjliggör mätningen av fenomenet. Detta ställer, som tidigare diskuterats, höga krav på dess utformning och förmedlande. För att underlätta konstruktionen samt skapa kumulativitet i anslutning till tidigare forskning, följer frågorna till stor del de teman som återfinns i det teoretiska ramverket. De frågor som dessa forskare använt vid analys av tankesmedjor finns presenterade i deras arbeten, och fungerar därmed som mall för den egna undersökningen (se McGann & Weaver 2000:28). Intervjufrågorna återfinns i bilaga 3.

2.1.5 Urval för typologisering

Undersökningen läggs upp med hjälp av ett urval som sker i två steg. Det första rör urvalet av tankesmedjor för kartläggningen, det andra rör valet av vilka tankesmedjor som ska analyseras mer djupgående med hjälp av intervjuer. För att veta vilka organisationer som eftersöks krävs en definition som ringar in det fenomen som uppsatsen ämnar studera³. Praktiskt sett kan tankesmedjor sammanfattas som *"nonprofit organizations that conduct and disseminate research and ideas on public policy issues"* (Rich 2004:11). Konceptet med forsknings- och idéproduktion tillsammans med spridning av detsamma utgör således en central aspekt av tankesmedjors verksamhet.

Det första urvalet görs med hjälp av sökmotorn Google. Anledningen till att en sökmotor av detta slag måste användas är den redan nämnda avsaknaden av studier i Sverige. En samlad kunskap om vilka eller hur många organisationer som finns av detta slag finns därför inte att tillgå, och för att skapa ett så brett och omfattande urval som möjligt ur denna okända population betraktas Google som ett bra alternativ. För sökningen används fyra utvalda ord eller meningar i olika sökomgångar, för att fånga in så många som möjligt av de organisationer som ägnar sig åt den verksamhet som begreppet tankesmedja kan avse. Det är således företeelsen – inte benämningen – som är av intresse.

I litteraturen kring detta fenomen finns otaliga benämningar som varierar alltifrån offentliga policyforskningsinstitut och policydiskussionsgrupper till

---

³ En mer utförlig diskussion om begreppet tankesmedja återfinns dock i kapitel 3

forskningsinstitut och policyplaneringsorganisationer (Stone 1996:9). Mycket läsning av flera olika forskare har emellertid resulterat i tre olika huvudord som appliceras på sökningsförfarandet: 1) Policyforskningsinstitut (McGann & Weaver 2000:2); 2) Policyinstitut (Stone 2000); och 3) Tankesmedja (McGann & Weaver 2000; Stone 1996; 't Hart & Vromen 2008; Wiarda 2008). För att vidga sökumfånget omfattas även 4) Svenska Tankesmedjor.

Vid sökningen innefattas endast *svenska* resultat, men detta utesluter emellertid inte organisationer som har en internationell spridning och verksamhet, utan det relevanta är att de är Sverigebaserade och verkar för att åtminstone i viss mån påverka svensk politik. Begreppet tankesmedja är här det svåraste att behandla eftersom det är ett begrepp som har luckrats upp allt mer (Stone 2004:3). För att tankesmedjorna ska inkluderas i studien måste de verka för politiska mål genom att ha uttalade strategier för att påverka policy. Enbart forskningsinstitut faller inte inom uppsatsens målgrupp eftersom den uttryckliga eftersträvan att skapa länkar till policyfrågor saknas. De organisationer som väljs ut finns antingen direkt representerade bland sökvaran, eller finns beskrivna av en tredje part som i sin tur länkat vidare till organisationens hemsida⁴.

Det är här viktigt att påpeka att urvalet inte ämnar vara uttömmande och kartlägga alla organisationer i Sverige som innehar status som policyforskningsinstitut eller tankesmedja. Målet är inte att generalisera de empiriska resultaten för alla svenska organisationer av det här slaget, utan snarare att se huruvida det teoretiska ramverket är fruktsamt för urvalet. Urvalet fungerar som ett försök att påvisa den variation som finns mellan den här typen av organisationer i Sverige och få en ökad förståelse för dessa.

2.1.6 Urval för intervjuer

När kartläggningen av det första urvalet är genomförd skapas möjligheten att, genom att slumpmässigt utifrån typologin, välja ut institut från alla de olika idealtyperna samt eventuella hybridformer och undersöka dessa mer djupgående. Den urvalsmetod som följer efter kartläggningen kan sägas likna ett stratifierat urval, där enheterna först sorteras efter en känd egenskap som de representerar (Teorell & Svensson 2007:85). På så sätt fås en representation över de olika typer av organisationer som önskas innefattas i undersökningen.

De tankesmedjor som väljs ut kontaktas för att få insikt om vem eller vilka personer som kan bidra med mest information på området. Uppsatsens karaktär och frågeställning presenteras i en allmän förfrågan till organisationen och de har sedan själva möjligheten att bestämma vem som är mest lämplig att representera organisationen. Denna process är till stor del avhängig av tankesmedjans egen personal och tillgänglighet.

---

⁴ Exempelvis framkom Wikipedia med en lista på svenska tankesmedjor. Dock är inte urvalet förlitat endast till denna lista eftersom den ej är vetenskapligt granskad. Urvalet styrs därför inte heller av denna.

2.2 Idealtyper som analysmodell

Utvecklingen och tillämpningen av idealtypsbegreppet skapades av Max Weber, som ansåg att koncept och teorier enbart är instrumentella idealiseringar av fenomen och relationer, snarare än representativa kopior av dem (Jackson 2011:143). Detta gör att de aldrig kan vara slutgiltiga utan alltid är provisoriska och uttryckligen sammanbundna med de mål och syften genom vilka de blivit till (ibid.). En idealisering av ett fenomen eller ett objekt implicerar därför inte bara en förenkling utan även en förvrängning av verkligheten. Weber beskriver denna konceptuella "renhet" som en utopi, eftersom denna analytiska föreställning inte finns i den empiriska verkligheten (ibid.). Utopins syfte är att skapa en konceptuell måttstock som gör det enklare att förstå, jämföra och mäta olika företeelser (Jackson 2011:144). Idealtypen fungerar därmed som ett medel, snarare än ett mål i sig.

Att konstruera en idealtyp är att abstrahera ur verkligheten, vilket innebär att "vissa aspekter väljs ut och framhävs ensidigt på bekostnad av andra" (Lundquist i Weber 1983, xxv). Idealtyperna skapas alltså alltid före analysen, eftersom det är dessa som skapar det "konceptuella filter" som gör att uppmärksamheten riktas mot just ett visst antal aspekter och inte andra (Jackson 2011:145). Dock innebär det inte att idealtypen behöver motsvara den studerade verkligheten för att kunna säga någonting om den (ibid.). Det som gör idealtyper användbara är att de tillhandahåller en rad analytiska kategorier genom vilka empiriska observationer kan genereras och sorteras (Jackson 2011:154). Därmed går det också att avgöra om delar av materialet *inte* kan klassificeras på detta sätt (Bergström & Boréus 2005:160), och på så vis är idealtypen hypotes- och teorigenererande (Lundquist i Weber 1983, xxv). Idealtypen i den empiriska analysen används därmed som "en kontrastbild eller jämförelsepunkt för att studera avvikelser eller jämföra olika i verkligheten förekommande problem" (Teorell & Svensson 2007:43).

I den här studien används idealtyper för att klassificera tankesmedjor i fyra idealtyper, vilka skapats genom tidigare forskning. Frågan är huruvida dessa även är fruktbare i en lokal kontext utanför den anglosaxiska sfären. Jackson menar att det enda sätt på vilket man kan bedöma om en idealtyp är bra eller inte är att se huruvida den kan avslöja intressanta och användbara saker om de objekt där den applicerats (Jackson 2011:146). Uppsatsens analys byggs därför upp genom att applicera McGann och Weavers idealtyper på textmaterialet, och bedöma huruvida dessa, även i en svensk kontext, kan bidra till att skapa analytisk ordning och förståelse för empirin. Det handlar emellertid inte om att fastlägga ifall empirin "passar" den analytiska modellen, utan snarare att se om den redan etablerade typologin kan vara fruktbar även för svenska tankesmedjor.

2.2.1 Idealtyper: Metodologiska Implikationer

Att forskning bygger på olika värden och perspektiv är inte liktydigt med att dess resultat inte har vetenskaplig relevans. Oavsett vilken vetenskapsteoretisk

ståndpunkt läsaren förfäktar är det den interna giltigheten som står i centrum; att slutsatserna följer av de bevis och den logiska argumentation som framställs utefter de initiala antagandena (Weber i Jackson 2011:22).

Bergström och Boréus varnar för bruket av idealtyper som inte utgörs av få och generella utsagor, eftersom detta kan leda till att utfall i materialet måste undergå en subjektiv tolkning över hur det ska bedömas (Bergström & Boréus 2005:174). Om olika forskare kan tänkas göra olika bedömningar på den punkten kan intersubjektiviteten bli bristfällig, menar de (ibid.). Intersubjektivitet handlar emellertid om att i alla steg redovisa hur forskningsprocessen går till, vilka avvägningar som görs samt att materialet beskrivs så noggrant som möjligt (Teorell & Svensson 2007:54). Metoden för denna uppsats innebär per definition att styra fokus mot vissa aspekter på bekostnad av andra (Jackson 2011:145; Lundquist i Weber 1983, xxv), men så görs också alla observationer av verkligheten ”med någon form av på förhand konstruerade teoretiska glasögon” (Teorell & Svensson 2007:29). Att objektivt bevisa eller fastställa ett empiriskt påstående är det därför inte frågan om – däremot att ”anföra *goda skäl* för varför den ena slutsatsen tycks vara rimligare än den andra” (ibid.).

Det är ändå viktigt att inte falla offer för godtyckligt tyckande, utan att se på materialet så sakligt som möjligt och inte försöka tillskriva det någonting som inte finns för att det ska passa modellen (Bergström & Boréus 2005:172). I annat fall riskerar studiens validitet att bli lidande. Här är det därför av stor vikt att idealtyperna behandlas som det analysinstrument de faktiskt är, med möjlighet för restposter och slutsatsen att just dessa typologier kanske inte är de mest lämpade verktygen för att kategorisera alla svenska tankesmedjor. Faktum är att det kan vara genom begränsningar av det här slaget som den riktiga analysen träder fram, genom att alternativa, fallspecifika faktorer lyfts fram och förklarar varför ett fall inte ser ut som dess idealisering (Jackson 2011:155).

3 Tankesmedjans evolution

Over the last 85 years, several distinctive organizational forms of think tanks have come into being that differ substantially in terms of their operating styles, their patterns of recruitment and their aspirations to academic standards of objectivity and completeness in research

(McGann & Johnson 2005:15)

Som citatet ovan indikerar har tankesmedjor utvecklats på en rad olika sätt sedan de första instituten etablerades i början av det förra århundradet. För att förstå situationen i Sverige idag krävs en tillbakablick på hur begreppet och fenomenet tankesmedja generellt har vuxit fram, främst i USA, och vilka utmaningar som har omformat dess funktion och innehåll. Denna tillbakablick baseras på en återgivning av den studerade litteraturen, och fungerar även som en kontextualisering till den definitionsproblematik som råder idag.

3.1 Från objektiva forskningsinstitut till... ja, vaddå?

Policyforskningsinstitut började framträda i USA i början av 1900-talet som en del av en större strävan att få vetenskapliga experter att bringa ordning på de ekonomiska och sociala problem som rådde under denna period (McGann & Weaver 2000:12). Den historiska utvecklingen kan därifrån delas in i tre olika perioder där de organisationer som etablerats under respektive period präglats av det politiska, ekonomiska och institutionella klimat som då förelåg.

Under den första perioden, från 1900-talets början fram till andra världskriget, etablerades tankesmedjor i både USA och Västeuropa som svar på praktiska problem till följd av urbanisering, industrialisering och ekonomisk tillväxt (Stone 2001:341). Denna tid utmärktes av en tilltro till att experter från de växande sociala vetenskaperna kunde lösa offentliga problem och resultera i ett mer informerat statligt beslutsfattande (Rich 2004:34). Tankesmedjor från denna period delade målet att tillföra regeringen expertis i form av objektiva och opartiska råd (McGann & Weaver 2000:12). Under samma skede startade några av de största industrialisterna i USA, bland annat Ford och Rockefeller, upp filantropiska fonder med syfte att skydda sina pengar från beskattning samt att bygga upp ett arv för kommande generationer (Hasan 2010:291). Fonderna användes sedan för att finansiera forskningsinstitutioner, och fler institut växte fram för att influera den politiska debatten, om än inte nödvändigtvis i anslutning till staten (ibid.). Dessa tidiga institut hade ett brett forskningsfokus och en stark akademisk prägel med det långsiktiga målet att utbilda opinionen bland de styrande, men stod själva fria från politiska förbund (Stone 1996:18). Uttrycket att

tankesmedjor är ”universitet utan studenter” är särskilt applicerbart på organisationer från denna period (Hasan 2010:292).

Under början av den andra perioden, i andra världskrigets kölvatten, ökade behovet av oberoende råd för utrikespolicy bland USA:s beslutsfattare, vilket ledde till grundandet av det säkerhetsprofilerade RAND Corporation 1948 (McGann & Weaver 2000:12; Hasan 2010:293). RAND var det första exemplet på kontraktsbaserade tankesmedjor som till största delen finansieras av staten, och denna period ledde därmed till en helt ny generation av tankesmedjor (ibid.). Detta innebar även att dagordningen sattes beroende av vad staten var beredd att sponsra, och istället för längre bokserier blev rapporter den vanligaste formen av publikationer (Stone 1996:19). Svenska exempel på denna typ av organisationer är Utrikespolitiska Institutet som etablerades 1938 (McGann & Weaver 2000:115) samt Studieförbundet Näringsliv och Samhälle som grundades 1948 (Stone 2001:342).

Före 1970-talet påstod sig de flesta institut vara politiskt obundna och tankesmedjor eftersträvade en objektiv kunskapsinsamling då detta var oundgängligt för deras offentliga anseende (Stone 1996:20). På 1960-talet hade emellertid det konsensus som rått kring välfärdsstaten och den keynesianska makroekonomin börjat ifrågasättas (McGann & Weaver 2000:12). Den amerikanska staten hade blivit allt större under de ekonomiska välfärdssatsningarna under *New Deal* och *the Great Society* (Stone 2001:342), och tvivel väcktes om huruvida den verkligen hade möjligheten att åstadkomma sociala förändringar genom statliga program (Rich 2004:45). Flera parallella utvecklingar under 1960- och 1970-talen bidrog så småningom till att en ny typ av organisationer med konservativ prägel växte fram (Rich 2004:49). Bland annat etablerade många företag branschföreningar i Washington, den intellektuella rörelse som senare kom att kallas neokonservatismen växte fram, och dessutom började Milton Friedmans förespråkande av en interventionsfri ekonomi att få fäste (Rich 2004:52-53). Sammantaget skapades en miljö mogen för nya tankesmedjor som var mer ideologiska och framförallt mer marknadsinriktade än tidigare (Rich 2004:53). Sedan 1970-talet har antalet tankesmedjor formligen exploderat, främst av det förespråkande slaget som verkar för att lyfta fram en särskild filosofi eller sakfråga (McGann & Weaver 2000:12). Det mest kända exemplet på denna typ av tankesmedja i Sverige är Timbro, som grundades 1978 (McGann & Weaver 2000:115).

3.2 Så vad är en tankesmedja?

Termen tankesmedja är problematisk på många vis. Det råder oenighet om dess exakta definition och brist på klarhet över vad en tankesmedja egentligen är (Stone 1996:9). Själva termen ”tankesmedja”, *think tank*, introducerades under andra världskriget som ett begrepp för den miljö där militära och civila experter befann sig för att utveckla militära strategier (McGann & Weaver 2000:2). Efter kriget applicerades begreppet på kontraktsbaserade forskningsinstitut såsom

RAND Corporation, som sysslade med strategier och programutvärdering för militären i USA (ibid.). Under 1960-talet expanderade termen till att beskriva de expertgrupper som på olika sätt formulerade policyrekommendationer, och på 1970-talet applicerades det även på institutioner med fokus på samtida politiska, ekonomiska och sociala frågor (Stone 1996:9). *"Public policy research organizations, or think tanks, as they are more commonly known, now constitute a group so diverse that one might argue they should not be referenced by the same term"* (McGann & Johnson 2005:11). Icke desto mindre delar den här gruppen ett gemensamt övergripande mål; att analysera och påverka offentlig policy i en specifik kontext (ibid.). Gränserna som omgärdar dessa typer av organisationer är dock inte speciellt tydliga:

At one border, policy institutes fade into interest groups which are increasingly recognising the value of research and analysis in policy debate. At another border, think-tanks merge with university bodies, while at another frontier they seem to become extra-party political campaigning groups

(Stone 1996:17)

Enligt Rich (2004:11) är det främst organisationernas produkter och målsättningar som kan bidra till klarhet om hur de kan särskiljas från andra aktörer. I många fall har tankesmedjor, särskilt den yngre generationens, blivit mer saluförande än regelrätta forskningsinstitut och imiterar snarare intressegrupper än universitet (Rich 2004:intro). Som föregående avsnitt påvisar råder det stor variation mellan tankesmedjor, både vad beträffar deras policyambitioner, men även avseende storlek, struktur och betydelse (Stone 2004:2). I samband med att fenomenet spridit sig världen över har idén om vad det innebär luckrats upp. *"Think tanks now operate in a variety of political systems, engage in a range of policy related activities and comprise a diverse set of institutions that have varied organizational forms"* (McGann & Johnson 2005:11). Det är således inte underligt att termen har kommit att bli allt luddigare.

Ett övergripande definierande inslag för tankesmedjor och policyforskningsinstitut är emellertid att de är *"icke-vinstdrivande organisationer som bedriver och sprider forskning och idéer om offentliga policyfrågor"* (Rich 2004:11, egen översättning). De påverkar direkt genom att introducera idéer och forskning i den politiska sfären, men även indirekt genom att forma den offentliga synen på, och förståelsen för, olika problem (Stone 1996:1). Stone förklarar skillnaden mellan tankesmedjor och intressegrupper som att de förra eftersträvar att påverka policy genom intellektuella argument och analys snarare än genom direkt lobbying (Stone 2004:3). Med detta mål i åtanke kan tankesmedjornas arbetsform beskrivas på följande vis:

think tanks collect, synthesize and create a range of information products, often directed towards a political and bureaucratic audience, but sometimes also for the benefit of the media, interest groups, business, international civil society and the general public of a nation

(Stone 2004:3)

Detta innebär att alla generationer av tankesmedjor och policyforskningsinstitut som diskuteras i avsnitt 3.1 faller in under en och samma kategori, trots att de ibland benämner sig själva med olika begrepp. William Wallace får avsluta denna genomgång med ett sammanfattande citat om detta diversifierade fenomen för läsaren att bära med sig under resten av uppsatsen:

Think tanks [...] operate at the boundaries of the conventional wisdom. They operate in a wide variety of ways [...]. Some place emphasis on high-quality research, others on easily digested policy briefings; others use conferences and seminars to communicate their message and to build networks of like-minded thinkers. [...] Their self-conscious role is to offer additional expertise, and alternative ideas, to those in power without diverging too far from what is acceptable.

(Wallace 2004:281-82)

3.3 Institutionella förutsättningar

För inte så länge sedan var det många som trodde att fenomenet tankesmedja var unikt för USA på grund av de unika institutionella faktorer som råder där: ett svagt partisystem, den konstitutionella separationen av makt, kongressledamöternas lagstiftande funktion, den obeständiga statstjänstemannakåren samt den starka filantropiska traditionen bland välbärgade (McGann & Weaver 2000:103). Dessa kulturella och institutionella faktorer är alltså en viktig förklaring till spridningen av tankesmedjor i USA, men bringar ingen klarhet när det gäller det ökande antalet tankesmedjor i andra länder (Stone 1996:4). Att lyfta fram vilka faktorer som kan tänkas vara centrala för Svenska tankesmedjor är också ett led i förståelsen för existensen av dessa organisationer.

Till skillnad från det amerikanska systemet tenderar regeringen i ett parlamentariskt system att förlita sig på departement, och därmed föregå andra källor för policyråd (McGann & Weaver 2000:15). I länder med starka politiska partier finns det också färre vägar för policyinstitut att få tillträde till arenor där de kan delta (Stone 2004:47). Detta till trots har vi en rad olika tankesmedjor och policyforskningsinstitut i Sverige, vilket innebär att dessa tendenser inte helt stämmer med den empiriska verkligheten.

Tillgången till statlig finansiering utgör den viktigaste källan för finansiering i de nordeuropeiska länderna, och på andra plats kommer EU (McGann & Weaver 2000:116.). Enligt McGann och Weaver fungerar detta som en kompensation för den relativa frånvaron av den filantropiska traditionen som finns i USA (ibid.). Finansiering är kritiskt för denna typ av organisationer och bland västeuropeiska sådana mäts ofta framgång bland annat av förmågan att attrahera finansiering för att på så sätt ha råd med bättre produkter och därigenom kunna öka inflytandet (McGann & Weaver 2000:133).

Oberoende policyforskning har länge funnits i Skandinavien, tack vare lagstiftning och tillgång till statlig finansiering sedan andra världskriget (McGann & Weaver 2000:115). I litteraturen nämns ofta att det amerikanska skattesystemet

är gynnsamt för just tankesmedjor och andra icke-statliga organisationer (Stone 2004:6). I Sverige har stiftelser och ideella föreningar också en gynnad ställning inom svensk skatterätt (Gunne & Löfgren 2001:13). Eftersom dessa organisationer ”verkar på områden eller för ändamål som från allmän synpunkt är till nytta för samhället, befrias staten från en rad kostnader som annars skulle belasta statskassan” (ibid.). Bland kraven för att klassas som begränsat skatteskyldig återfinns exempelvis främjandet av vetenskaplig forskning; ”[o]m forskningen bedrivs av ett privaträttsligt subjekt [ej universitet och högskolor] kan skattefrihet uppnås endast om den inte utförs på uppdrag av någon som har ett ekonomiskt intresse av att den utförs” (Gunne & Löfgren 2001:49). På denna punkt skiljer sig alltså inte Sverige nämnvärt från USA.

4 Teoretiskt Ramverk

Detta kapitel tar avstamp i föregående kapitel, som lyfter fram det faktum att tankesmedjor har förändrats under historiens gång. McGann och Weaver har tagit fasta på denna utveckling och etablerat en typologi för att klargöra på vilket sätt skillnaderna utformar sig bland dagens tankesmedjor. Följande avsnitt behandlar detta teoretiska ramverk och går igenom de idealtyper som sedan ligger till grund för undersökningen. Dessutom förs en kort diskussion kring de aspekter som utmärker västeuropeiska tankesmedjor utifrån denna typologi.

4.1 Idealtyper: Fyra sorters tankesmedjor

Forskarna McGann och Weaver (2000) har definierat och typologiserat olika sorters tankesmedjor, vars förekomster, roller och betydelser i den politiska sfären kan fastställas empiriskt (‘t Hart & Vromen 2008:136). McGann och Weaver ämnar påvisa att de flesta tankesmedjor kan förstås som variationer av en eller flera av fyra idealtyper (McGann & Weaver 2000:7). Idealtyperna följer till stor del den utvecklingen som beskrivs i föregående kapitel. Dessa är akademiska tankesmedjor; kontraktbaserade tankesmedjor; förespråkande tankesmedjor samt partibundna tankesmedjor (McGann & Weaver 2000:6-12).

Uppsatsens första frågeställning, hur svenska tankesmedjor och policyforskningsinstitut kan förstås i förhållande till amerikanska dito, kommer att försöka besvaras med hjälp av typologin. Genom att klassificera de utvalda svenska tankesmedjorna blir det förhoppningsvis sedan enklare att se vilken roll de har att spela i den politiska debatten – och även utröna om de verkligen är differentierade på det sätt som McGann och Weaver (2000) insinuerar.

4.1.1 Akademiska tankesmedjor

Akademiska tankesmedjor tenderar att rekrytera personer som har en gedigen akademisk bakgrund. De lägger stor emphasis på bruket av rigorösa vetenskapliga metoder och eftersträvar att bli betraktade som objektiva och trovärdiga (McGann & Weaver 2000:7). Finansieringen sker normalt genom en blandning mellan stiftelser, företag och individer. Dagordningen sätts internt och forskarna har själva relativt stort inflytande över vad som blir föremål för forskning, även om finansörer i allt större utsträckning spelar en central roll på detta område. Den typiska produkten som akademiska tankesmedjor publicerar är vetenskapliga artiklar och monografier. (McGann & Weaver 2000:7).

Akademiska tankesmedjor kan till viss del uppleva spänningar mellan målet om objektiv och fullständig forskning å ena sidan, och policyrelevans å andra sidan. Forskarna själva eftersträvar vanligtvis det förra, medan beslutsfattare i regel föredrar korta och tydliga produkter där resultaten framgår snabbt och enkelt. (McGann & Weaver 2000:8).

4.1.2 Kontraktsbaserade tankesmedjor

Den kontraktsbaserade tankesmedjan delar många likheter med den akademiska, bland annat rekryteringen av personer med starka akademiska meriter samt tyngdpunkten på objektiv och vetenskaplig forskning (McGann & Weaver 2000:7). Skillnaderna ligger i att de kontraktsbaserade tankesmedjorna främst finansieras av statliga organ och arbetar på uppdrag av dessa, vilka i sin tur spelar en stor roll när det gäller dagordningen. Produkterna blir därav rapporter till dessa organ, snarare än böcker eller artiklar. (ibid.).

Den utmaning som kontraktsbaserade tankesmedjor står inför utgörs främst av avvägningen mellan vetenskaplig objektivitet, och klienternas policypreferenser (McGann & Weaver 2000:8). Risken ligger häri att finansiären försöker påverka resultaten i en viss riktning, eller vägra att publicera forskningen om den inte visar sig överensstämma med de givna preferenserna (ibid.).

4.1.3 Förespråkande tankesmedjor

Förespråkande tankesmedjor besitter ett formellt oberoende, även om de är explicit sammanlänkade med en viss ideologi eller ett särskilt intresse (McGann & Weaver 2000:7). Deras målsättning är snarare att långsiktigt påverka idéklimatet än att formulera de bästa möjliga policyförslagen. Typiskt sett är det inte nödvändigtvis akademiker som bemannar dessa tankesmedjor, utan personer från regeringen, politiska partier eller intressegrupper, vilket gör dem mindre meriterade att arbeta med vetenskaplig expertis. Finansiella resurser fås främst från källor som delar samma intressen, vilket kan vara både stiftelser och företag såväl som enskilda individer. (McGann & Weaver 2000:7, 10). Den typiska produktionsstilen är kortare essäer som lyfter fram aktuella frågor (McGann & Weaver 2000:10).

Den avvägning som förespråkande tankesmedjor ställs inför rör upprätthållandet av de egna värderingarna gentemot uppfattningen hos andra om att vara objektiv och fullständig (McGann & Weaver 2000:8). Om tankesmedjan uppfattas som en avspegling av rigida värderingar snarare än en förmåga att kunna genomföra objektiva analyser, finns risken att den ignoreras helt av sin målgrupp (ibid.).

4.1.4 Partibundna tankesmedjor

Partibundna tankesmedjor organiseras runt de frågor och den plattform som det politiska partiet förespråkar (McGann & Weaver 2000:7). De bemannas ofta med nuvarande eller före detta tjänstemän, politiker och partimedlemmar, och dagordningen sätts i nära anslutning till partiets (ibid.). Partibundna tankesmedjor finansieras genom det egna partiet, och i den mån partiet får bidrag från staten finansieras tankesmedjorna också genom den (McGann & Weaver 2000:10). McGann och Weaver har inte specificerat de produkter som utmärker denna typ av tankesmedja, förmodligen därför att detta varierar både beroende på land men också beroende på partiet ifråga.

En nackdel som finns inneboende i partibundna tankesmedjor är att *”the party affiliation [...] limits their objectivity, credibility, and independence”* (McGann & Weaver 2000:8). Likaså är deras inflytande och tillgång till beslutsfattare begränsad när deras parti är i opposition (ibid.). En överblick av de fyra idealtyperna visas i tabell 4.1 nedan.

Typ av tankesmedja	Akademisk	Kontraktbaserad	Förespråkande	Partibunden
Bemanning	Starka akademiska meriter & outtalad ideologi	Starka akademiska meriter, outtalad ideologi & partipolitiskt obunden forskning	Politisk el. filosofiska/ ideologiska referenser	Partimedlemmar och partiolojalitet
Finansiering	Främst stiftelser, företag & individer	Främst statliga organ	Främst stiftelser, företag & individer	Främst parti och statliga understöd
Bestämmer dagordningen	Sätts främst av forskare och stiftelser	Sätts främst av de kontrakterande organen	Sätts av organisationens ledare	Sätts i närhet till partiplattformen
Produkter	Monografier & tidskriftsartiklar i objektiv obunden stil	Rapporter för statliga organ & andra klienter i objektiv obunden stil	Koncisa uppsatser med fokus på aktuella frågor	Varierande
Subtyper	Elitisk policyklubb, specialiserad akademisk tankesmedja	Specialiserad kontraktbaserad forskning	Specialiserade förespråkande tankesmedja; fåfänga & legat tankesmedjor	
Underlättande förutsättningar	Kultur och filantropisk tradition som stödjer idén av obundna experter	Statligt stöd tillgänglig för policyforskning	Stiftelser, företag och gruppstöd tillgängligt	Statligt stöd tillgängligt för politisk partiforskning

Tabell 4.1 McGann & Weavers typologi (2000:10-11)

4.2 Västeuropeiska tankesmedjor

I den kartläggning som McGann och Weaver gör understryker de att det finns vissa karaktärsdrag som särskiljer västeuropeiska tankesmedjor. Exempelvis är det i Västeuropa vanligare med medlems- och statsfinansierade organisationer än i USA (McGann & Weaver 2000:129;104). Det faktum att staten spelar en stor roll vid finansieringen för många institut gör att McGann och Weaver föreslår detta som ytterligare en dimension till förståelsen för dessa organisationer (McGann & Weaver 2000:104). Hybridformer mellan de olika idealtyperna anses också vara vanligt i denna region (McGann & Weaver 2000:9). Västeuropeiska tankesmedjor beställer även i

större utsträckning forskning externt, varpå de ompaketerar sina budskap i en form som är lämplig för den specifika målgruppen (McGann & Weaver 2000:129). Stone hävdar dessutom att detta är vanligare bland den yngre generationens institut (Stone 1996:23)

5 Typologisering

Det är nu tid att presentera kartläggningen och de organisationer som ingår, samt de resultat som framkommit vid typologiseringen av det första urvalet.

5.1 Organisationerna

För att förtydliga urvalsprocessen presenteras de utvalda organisationerna i enlighet med sökomgångarna som beskrivs i kapitel 2. Totalt påträffades 24 organisationer genom det tillvägagångssätt som tidigare redovisats. En av dem – Civitas – hade emellertid inte tillräckligt informativ hemsida för att kunna genomföra klassificeringen. Alla organisationer redovisas i tabell 5.1 i enlighet med sökorden. För en kort beskrivning av respektive organisation hänvisas läsaren till bilaga 1.

Policy Forskningsinstitut	Policyinstitut	Tankesmedja	Svenska Tankesmedjor
SIEPS – Svenska Institutet för Europapolitiska studier	ISDP – The Institute for Security and Development Policy	Timbro	Global Utmaning
SEI – Stockholm Environment Institute	SIWI – The Stockholm International Water Institute	Arbetarrörelsens Tankesmedja	Arena Idé
Ratio – Näringslivets forskningsinstitut		Interfem	Captus
SIPRI – Stockholm International Peace Research Institute		Fores – Forum för Reformers och Entreprenörskap	Civitas
		Tobaksfakta	Claphaminstitutet
			Cogito
			Den Nya Valfärden
			Eudoxa
			Jämställdhetsakademin
			Ohlininstitutet
			Ordfront

			Sektor 3
			SNS - Studieförbundet Näringsliv och Samhälle

Tabell 5.1. Organisationer i urvalet kategoriserade efter sökord

5.2 Fyra idealtyper och desto fler hybrider

I tabell 5.2 nedan återfinns den typologisering som har gjorts efter det första urvalet. De gråtonade raderna representerar en huvudkategori, varpå de vita raderna kompletterar med inslag till respektive huvudkategori. De kategorier som undersöks är de som diskuterats i det teoretiska ramverket; bemanning, finansiering, vem som sätter dagordningen, samt vilka produkter som produceras. McGann och Weaver lyfter även fram subtyper och underlättande förutsättningar, men det är endast den senare som används då resonemanget om subtyper inte utvecklas i deras arbete.

KONTRAKTSBASERAD	SIEPS	SIPRI	SEI	SIWI					
FÖRESPRÅKANDE	Timbro	Global Utmaning	Cap-tus	Clap-ham	Ohlin-institutet	Ord-front	Eu-doxa	Jämställdhets-akademien	
<i>...med akademiska inslag</i>	Fores	Tobaks-fakta	Arena Idé	Cogito					
<i>...med kontraktbaserade inslag</i>	Den Nya Valfärden								
HYBRIDER:									
Akademisk & Kontraktbaserad	ISDP								
Förespråkande & Partibunden	Arbetarrörelsens Tankesmedja								
ALTERNATIVA:									
Medlemsorienterad & akademisk	Sektor 3	SNS	Ratio						
Medlemsorienterad och förespråkande	Interfem								

Tabell 5.2. Typologisering av organisationer

Som tabell 5.2 avslöjar har inga organisationer akademi eller partibundenhet som störst utpräglad tillhörighet, utöver Arbetarrörelsens Tankesmedja som kan tolkas som en hybrid mellan den förespråkande och den partibundna idealtypen. Detta beror på att båda dessa kan uttrycka en ideologisk ståndpunkt, men sättet på

vilket den partibundna arbetar inte specificeras i typologin. Att ingen organisation till huvuddel sågs som akademisk beror till viss del på att den kontraktbaserade tankesmedjan har många likheter med den akademiska, och fokus på objektivitet och vetenskaplighet är lika uttalad inom båda. Detta till trots kvalificerade ISDP in som en hybridform mellan den akademiska och den kontraktbaserade tankesmedjan, i och med att den har attribut som varierar mellan dessa två idealtyper i större utsträckning än de som tolkades som regelrätt kontraktbaserade.

Precis som McGann och Weaver påpekar är statlig finansiering ett vanligt förekommande element bland instituten i Västeuropa, ett fenomen som endast finns representerat i den kontraktbaserade tankesmedjan. Det bör dock belysas att många av organisationerna som faller under denna kategori till stor del själva sätter agendan för sin egen dagliga verksamhet, även om mandatet eller organisationens grundande skett på beslut av staten. De kontraktbaserade tankesmedjorna hamnade således i denna kategori på grund av att de är statligt finansierade, eller arbetar på uppdrag av regeringen i viss utsträckning. Detta innebär emellertid inte att varje enskilt forskningsprojekt görs på uppdrag, även om så också kan vara fallet – både till regering och till andra organisationer.

En annan intressant vinkel är den som fås vid en närmare granskning av de förespråkande tankesmedjorna med akademiska inslag, såsom Fores. Detta är en hybridform där det övergripande målet, finansieringen och arbetssättet mest liknar den förespråkande tankesmedjan, men där betoningen på vetenskaplighet och akademi är tydligt utmejslad. Denna form skiljer sig från exempelvis Timbro som arbetar mer fritt med idéproduktion och rör sig i den dagliga politiska debatten. Timbro kan ses som ett typexempel på den förespråkande tankesmedjan som ingår i typologin.

5.3 Analys och slutsatser av kartläggningen

Till stor del kan variationen i svenska tankesmedjor beskrivas med hjälp av McGann och Weavers typologi, även om det finns några karaktärsdrag som inte lyfts fram i denna. Det slående exemplet är de som är medlemsorganisationer, exempelvis Sektor 3, SNS, Ratio och Interfem. Dock nämner McGann och Weaver i sin analys över Västeuropa att detta är ett mer förekommande fenomen i just denna region jämfört med i den anglosaxiska världen (McGann & Weaver 2000:129). Detta innebär att en typologi där medlemsaspekten lyfts fram skulle vara mer fruktbar för förståelsen av svenska tankesmedjor.

En svaghet som framkommer vid arbetet med den utarbetade typologin är det faktum att kategorierna för de olika idealtyperna inte alltid är ömsesidigt uteslutande, vilket emellanåt skapar problem för klassificeringsförfarandet. Likaså för McGann och Weaver ingen diskussion kring produkterna för den partibundna tankesmedjan, vilket också skapar svårigheter för förståelsen för denna typ av organisation. Det faktum att idealtyper är abstraktioner ur verkligheten gör emellertid att det skapas en större acceptans över att det stundom dyker upp

svårigheter. Som Weber påminner om är idealtyper endast en *tankebild* till vilken det inte finns en empirisk motsvarighet: ”Den är en *utopi*, och uppgiften för den historiska forskningen är att i varje enskilt fall fastlägga hur nära eller långt ifrån verkligheten som idealbilden ligger” (Weber 1991:139). I sin helhet ligger de flesta av tankesmedjorna nära en eller två av idealtyperna, och det är endast det medlemsbaserade inslaget som helt avviker från dessa.

Som diskuteras i föregående avsnitt har staten en viktig roll att spela för många av organisationerna i urvalet. Dock vore typologin mer självförklarande om den kontraktbaserade idealtypen istället gjordes om till två idealtyper; en statligt finansierad tankesmedja med uppdrag att bedriva oberoende forskning inom ett specifikt område, samt en kontraktbaserad tankesmedja som arbetar på uppdrag av olika organisationer – såväl statliga som icke-statliga. Dessa skulle kunna särskiljas genom att titta på hur organisationen kom till; var det på initiativ av staten eller var det av en självständig aktör? För den förra kan det finnas ett tydligt mandat över vad som ska ingå i organisationens verksamhet, för den senare är institutet mer självgående men får tillika verksamhetsbidrag eller liknande av regeringen. Finansiering är ytterligare ett exempel på denna distinktion. Slående exempel på dessa skillnader i urvalet är exempelvis SIEPS, vars mål och finansiella ramar anges av regeringen (SIEPS 2011), samt ISDP, vars finansiering härstammar både från staten och från olika projektfinansiärer (ISDP 2011). Medan SIEPS har tydliga riktlinjer för vad som ingår i deras instruktion, har ISDP en självständighet att själv välja vad de ska arbeta med. Denna åtskillnad framkommer alltså inte i McGann och Weavers typologi.

Den regelrätta akademiska tankesmedjan har ingen utpräglad roll i den svenska kontexten, enligt de resultat som framkommit från urvalet. Dock finns den akademiska betoningen inkorporerad i många av de andra typerna. Likaså har den partibundna tankesmedjan väldigt lite utbredning. Även om enskilda partier finansierar tankesmedjor hävdar dessa sitt partioberoende vilket gör att de formellt sett lämnar den partibundna kategorin för att istället betraktas som förespråkande. Denna skillnad behöver emellertid inte vara lika stark informellt, vilket gör att tankesmedjor av denna karaktär är lite svårare att behandla.

För att summera de slutsatser som kan dras av undersökningen så här långt skulle förslag på en typologi för svenska organisationer kunna gestalta sig i följande idealtyper: Medlemsbaserad tankesmedja, statlig tankesmedja, kontraktbaserad tankesmedja, samt förespråkande tankesmedja. Fortfarande fyra idealtyper och fortfarande med samma element som i McGann och Weavers forskning, men med fokus på andra aspekter inom verksamheten som är mer anpassade för en svensk kontext.

6 Resultat och analys

Det är nu tid att presentera det material som har framkommit genom intervjuer med representanter för de slumpmässigt utvalda organisationerna från alla de olika typerna i kartläggningen. Organisationerna består i detta urval av Arbetarrörelsens Tankesmedja, Den Nya Valfärden, Fores, ISDP, Sektor 3, SIEPS, SIPRI, SNS och Timbro. Interfem, som klassificerades som en medlemsorienterad och förespråkande tankesmedja tillfrågades också, dock utan framgång.

6.1 Rollen i policyfrågor – så vill de påverka

Den tydligaste skiljelinjen som framgår vid studien av tankesmedjorna är den som uppstår mellan organisationer som tydligast förefaller höra hemma bland den första generationens tankesmedjor, och de organisationer som kvalificerar in bland den yngre generationens institut. De förra betonar ett informerat beslutsfattande baserat på objektiva och vetenskapliga underlag, de senare vill påverka politiken och samhället mer allmänt utifrån en särskild ideologi eller sakfråga. Att tänka i dessa termer kan vara fruktbart inte bara för att förstå hur organisationerna överlag skiljer sig åt sinsemellan, men också för att få en intuition om vad deras målsättningar är och vilka metoder de använder sig av för att uppnå dessa.

Som Stone tidigare påvisat kan tankesmedjor påverka både direkt och indirekt; antingen genom att introducera idéer i den politiska sfären, men också genom att forma den offentliga synen på, och förståelsen för, olika problem (Stone 1996:1). I stora drag kan man säga att de mer vetenskapligt orienterade tankesmedjorna hör till den förra kategorin, medan de förespråkande tankesmedjorna snarare sällar sig till den senare. Givetvis finns det även de som rör sig mellan båda dessa, vilket hybridformerna särskilt påvisar.

6.1.1 Den yngre generationens tankesmedjor i samhällsdebatten

De tankesmedjor som främst ser sin roll att verka i samhällsdebatten och belysa frågor utifrån sina ställningstaganden och värderingar är Arbetarrörelsens Tankesmedja, Den Nya Valfärden, Fores, Sektor 3 och Timbro. Dessa skiljer sig emellertid åt sinsemellan i olika betoning på vetenskaplighet, där framförallt Sektor 3 och Fores sticker ut som mer akademiskt lagda än övriga tre. Fores vill verka i ”någon sorts skärningspunkt mellan vetenskap och samhällsdebatt”

(Intervju 2), och för Sektor 3 är det viktigt att ha sin grund i befintlig kunskap, och ta fram ett kunskapsunderlag när de ska ta ställning i frågor (Intervju 1). Det finns således en uttryckt önskan om att ha vetenskaplig förankring och belägg för det man tycker (Intervju 2). Fores vill emellertid även nå beslutsfattare och forskarsamhället, och har således inte enbart media, opinionsbildare eller den breda allmänheten som utstakad målgrupp. Det förefaller därför som att debatten för dem kan röra sig inom alla dessa områden, och är således inte exklusivt allokerad till endast en samhällssfär.

För både Timbro och Arbetarrörelsens Tankesmedja är det snarare värderingar och idéer än vetenskaplig förankring som styr verksamheten. För Timbro handlar det om att ”föra fram klassiskt liberala tankar i svensk debatt”, samt att ”fungera som en arena för inte minst inomborgerlig diskussion”, där deras målgrupper är den breda allmänheten och media (Intervju 4). Syftet för Arbetarrörelsens Tankesmedja är ”att på olika sätt stimulera debatten om de uppgifter och utmaningar arbetarrörelsen står inför i dagens föränderliga samhälle” (Intervju 9). Arbetarrörelsens Tankesmedja vänder sig främst till sina medlemmar, vilka utgörs av LO, ABF och Socialdemokraterna (ibid.).

Den Nya Valfärden är något av en utstickare då deras ambition generellt sett är ”att se till att politiken gör mindre skada och mer nytta” (Intervju 3). De förefaller inte ha en enskilt tydligt utstakad arena inom vilken de verkar, målgruppen kan därför vara ”vem som helst”, och varierar från enskilda individer och media till beslutsfattare på olika nivåer (ibid.).

Ett typiskt karaktärsdrag för förespråkande tankesmedjor överlag är att de vill påverka det långsiktiga idéklimatet snarare än att förse politiker med bästa möjliga policyförslag (McGann & Weaver 2000:7). Detta gäller för i stort sett alla ovan nämnda organisationer, även Sektor 3 trots att denna klassificerats som medlemsorienterad och akademisk. Orsaken är att Sektor 3 står för en enskild sakfråga som de vill se framträdas mer i samhällsdebatten. Deras mål är att ”väcka debatt och synliggöra, men också kritiskt granska det civila samhället” (Intervju 1).

Wallace lyfte tidigare fram att tankesmedjors roll ”*is to offer additional expertise, and alternative ideas, to those in power without diverging too far from what is acceptable*” (Wallace 2004:282). Att lyfta fram alternativa idéer är en bra beskrivning på de tankesmedjor som hittills diskuterats, även om forumet kan skifta mellan organisationerna. De övriga instituten kan emellertid bättre beskrivas som att förse makthavare med ”*additional expertise*”. Följande avsnitt förklarar hur.

6.1.2 Den äldre generationens tankesmedjor och beslutsfattare

Till viss skillnad från ovanstående organisationer har ISDP, SIEPS, SIPRI och SNS ett mer uttalat mål att förse beslutsfattare med underlag och analys inom sina respektive kompetensområden. På ISDP är grundtanken att ”framföra en analys av en situation, hjälpa till att bredda kännedom om frågor, och kanske ibland, när det finns behov, nyansera på frågor som beslutsfattare då kan nyttja för att få bättre och

mer hållbara beslut” (intervju 7). På SIPRI vill man ”bidra med den informationen som behövs för en informerad debatt [...] och lägga alla fakta på bordet” (Intervju 6), och SIEPS instruktion är att de ska ”ta fram forskning och analys på ett oberoende sätt [...] i frågor som rör svensk europapolitik [samt] sprida den forskningen till beslutsfattare på olika nivåer” (Intervju 8). SNS är mer öppen i sin roll och vill ”vara en arena för samhällsdebatt och en politiskt oberoende länk mellan forskning och beslutsfattare inom näringslivet, politiken och bland tjänstemän” (Intervju 5). Deras mål är att tillgängliggöra aktuell samhällsforskning för beslutsfattare, men också att ”föra ut den i samhället genom en saklig och allsidig debatt” (ibid.). Deras målgrupp är emellertid olika beslutsfattare inom forskning, näringsliv och politik, varför de bäst kvalificerar in under denna rubrik.

Det som skiljer instituten åt är, som diskuteras i föregående kapitel, hur självständiga de är från staten. SNS medlemmar, som finansierar ungefär hälften av verksamheten, består av olika företag och organisationer – men även myndigheter av olika slag (Intervju 5). Likaså SIPRI och ISDP har andra finansörer utöver staten (Intervju 6; Intervju 7), även om SIPRI:s mandat utgår från staten. Mandatet går ut på att skapa ökad transparens i deras sakfrågor och även tillgängliggöra denna för alla oavsett ålder eller nationalitet (Intervju 6). ISDP:s målgrupp är praktiker, de som arbetar praktiskt med deras ämnesområden, och således inte teoretiker såsom akademiker eller studenter (Intervju 7). Syftet bakom deras verksamhet är, precis som för de övriga instituten, att göra forskningen mer policytillvänd (ibid.). Målet är att påvisa vad de vetenskapliga rönen eller resultaten innebär för politiken i verkligheten. SIEPS ska, som nämnt, främst nå beslutsfattare, men ibland behövs media för att åstadkomma detta, liksom att nå den breda allmänheten som också är en uttalad målgrupp (Intervju 8).

6.2 Att uppnå målsättningar

Beroende på de olika målsättningarna och organisationernas målgrupper krävs olika metoder för att uppnå och nå ut till dessa. En aspekt som diskuteras i litteraturen är förmågan att paketera forskning och idéer på ett sätt som är anpassat efter den specifika målgruppen. (McGann & Weaver 2000:129). I McGann och Weavers typologi görs en åtskillnad mellan produkterna i de olika idealtyperna, men faktum är att denna distinktion endast gäller till viss del. Snarare har produkterna mer med mottagarna än med avsändarna att göra.

Undersökningen stärker Stones bild av att den yngre generationens institut i större utsträckning syntetiserar och ompaketerar redan existerande forskning istället för att själva bedriva egen forskning (Stone 1996:23). Timbro och Arbetarrörelsens Tankesmedja är exempel på tankesmedjor som inte bedriver egen forskning utan istället skriver egna rapporter och analyser som speglar det omliggande samhället utifrån deras perspektiv. På Timbro görs detta med hjälp av debattartiklar, bloggar, rapporter, seminarier, lunchträffar och paneldebatter; ”det

handlar ju hela tiden om att kommunicera budskapet, sedan om man gör det i skrift eller muntligt, det varierar” (Intervju 4). Arbetarrörelsens Tankesmedja ser sina rapporter och analyser som det viktigaste verktyget för att nå ut till medlemmarna, och dessa skrivs med ”utgångspunkt i sakliga analyser av utvecklingen” (Intervju 9). Andra arbetssätt är seminarier, debattartiklar, böcker, bloggar och föreläsningar (ibid.).

McGann och Weaver nämner i sitt avsnitt om Västeuropa att det är vanligare med beställningsarbeten utifrån, vilket studien tycks bekräfta. Fores, som håller hårt på sin vetenskapliga trovärdighet trots uttalade värderingar, går nästan alltid externt när det gäller stora längre studier, medan de själva producerar kortare policyrapporter (Intervju 2). Sektor 3 använder sig också av extern forskning från det nätverk av forskare som de har byggt upp, som sedan utgör kunskapsunderlag för tankesmedjans egna förslag eller ställningstaganden i rapporter eller positionspapper (Intervju 1). För både Fores och Sektor 3 handlar det därför om att initialt se hur debatten överlag ser ut, om någonting saknas eller behöver nyanseras (Intervju 1; Intervju 2).

SIEPS arbetar med omvärldsbevakning för att kunna ta upp relevanta frågor i ett tidigt skede, och när det sedan gäller att ta fram forskning så arbetar de både internt och externt utifrån ett etablerat nätverk av forskare runt om i Europa (Intervju 8). När forskningen sedan är kvalitetssäkrad och godkänt påbörjas processen att få ut den i ett begripligt format:

Det är egentligen ett ganska långt led, från att identifiera en central EU-fråga till att ta in den bästa forskningen på det, se till att den blir läsbar och förståelig för någon som inte är expert eller forskare, och sedan se till så att vi sprider de på rätt sätt så att den kan användas

(Intervju 8)

På ISDP arbetar man, som så många andra, med både analytiskt och praktiskt arbete (Intervju 7). Praktiskt kan innebära att man samlar experter och beslutsfattare så att de får utrymme att träffas och diskutera med varandra (ibid.). Av samma åsikt är SNS, vars mötesverksamhet är en viktig del i deras arbete eftersom den betraktas som den brobyggande delen mellan forskning, näringsliv, politik och förvaltning (Intervju 5). Överlag är seminarier och konferenser förekommande på i princip alla de studerade tankesmedjorna.

För att nå beslutsfattare är det många som har insett att det krävs ett unikt format för att rapporten ifråga överhuvudtaget ska bli läst. Svante Cornell på ISDP slår huvudet på spiken med följande ord:

Man gör bedömningen att hur mycket läser folk som arbetar praktiskt med saker? Om de ska hålla sig uppdaterade på saker så är det max 3-4 sidor som folk läser. Och då gäller det att paketera produkterna på ett sätt som gör att den blir läst, och inte bara ligger och samlar damm

(Intervju 7)

Samma tankegångar finns på SIPRI, som anpassar alla sina produkter beroende på vilka de vill nå ut till. Precis som på ISDP frågar de sig hur målgrupperna läser sin information; hur de jobbar och hur lätt de kan ta den till sig (Intervju 6). De

arbetar således med alltifrån policy briefings, både personligen och i skrift, böcker, rapporter, och på senare tid även sociala medier för att nå ut till en yngre publik (ibid.).

När det gäller arbetssätt för att nå sina målsättningar har Den Nya Valfärden en unik strategi. Utöver de sedvanliga böckerna, debattartiklarna och mötena arbetar de även mer praktiskt med sina hjärtefrågor som rör ökat medborgerligt inflytande, välfärd och företagande. Patrik Engellau, chef på tankesmedjan, understryker nogga att Den Nya Valfärden både är en tanke- och en *handlingssmedja*. Detta innebär att de inte bara försöker påverka politiken på olika sätt, utan att de faktiskt själva skrider till verket när de identifierar ”ett aktuellt och levande problem” (Intervju 3). Bland annat har de startat en börs för att sammanföra investerare och mindre företag, de har startat en konkurrenskommission för att komma åt upphandlingsfel och nu håller de på att undersöka möjligheterna att etablera en certifiering för lärare (ibid.). Bilden av en tankesmedja som en producent och spridare av idéer håller således långsamt på att tas till en ny nivå, som Patrik Engellau uttrycker: ”De där andra [tankesmedjorna], de har inte fattat att man kan göra väldigt mycket själv också” (ibid.).

7 Slutsatser och Avslutande Reflektioner

Idealtyperna som utstakats av McGann och Weaver bidrar till stor del att bringa klarhet bland de svenska organisationerna, inte bara genom de som kan förklaras men också genom de som är avvikande. De flesta kunde, som forskarna även förtydligat, förstås som en blandning mellan en eller flera av idealtyperna. Det fanns emellertid vissa svårigheter med att genom idealtyperna särskilja statens roll i de fall där staten är involverad. Likaså framkom fyra organisationer som särpräglade från övriga på grund av sin medlemsorientering. Förslag på idealtyper anpassade för svenska organisationer som har utkristalliserats under studien är: Medlemsbaserad tankesmedja, statlig tankesmedja, kontraktbaserad tankesmedja, samt förespråkande tankesmedja. McGann och Weavers fyra grundläggande idealtyper består, men i en tappning där andra aspekter lyfts fram och som möjliggör en tydligare åtskillnad dem emellan.

Den generella bilden av svenska tankesmedjor är att de antingen arbetar för att främja en långsiktig debatt utifrån egna värderingar och/eller specifika sakfrågor, eller att de har som målsättning att förse beslutsfattare med ett bra analytiskt underlag inom sina kompetensområden. De flesta arbetar med en blandad form av praktiska och analytiska metoder, där seminarier, policy briefs och rapporter framstår som den allra vanligaste produktformen. Även debattinlägg och mer moderna tekniker såsom bloggar och sociala medier växer bland organisationernas strategier.

Sinsemellan skiljer sig tankesmedjorna något åt, även om de delar många likheter. Exempelvis råder det ganska stor variation bland de förespråkande tankesmedjorna, som i olika grad använder sig av vetenskaplig forskning. Mest likheter finns bland de statligt finansierade instituten, även om finansieringen av staten ser lite olika ut beroende på om de får sin instruktion från regeringen eller om de verkar mer fritt. Alla dessa betonar värdet av objektiv och saklig analys, och arbetar med att göra forskningen mer praktiskt användbar.

Att tankesmedjor är en brygga mellan vetenskap och politik är en sanning med modifikation. Några av organisationerna i studien förkroppsligar sannerligen detta ideal, medan andra snarare fungerar som en länk mellan idéer och samhällsdebatten i stort. Vad som däremot är sant är att begreppet tankesmedja är ett mångfacetterat fenomen, som rymmer alltifrån statliga myndigheter till fristående idéinstitut. Trots sina olikheter finns det emellertid en hel del likheter, och uppsatsen har om något påvisat hur ett fenomen kan vara differentierat på en rad olika vis och ändå vara samma sak – vad man än väljer att kalla det.

7.1 Vidare Forskning

Inom ramen för den typen av verksamhet som har studerats finns en rad olika aspekter som inte har fått något utrymme i denna uppsats. För att ytterligare öka kännedomen om dessa aktörer i svensk politik skulle studier av beslutsfattares syn på dessa vara intressant. Framförallt för att få en motsatt infallsvinkel till denna studie. Att studera fenomenet nätverk i anslutning till tankekedjor och forskning är ytterligare en idé, samt att undersöka akademiskt orienterade forskares syn på policytillvänd forskning.

7.2 Tack

Ett stort tack tillägnas de representanter från organisationerna som har ställt upp för intervjuer. Likaså skänks en stor dos tacksamhet till Jacob Hederos, Josefine Kostin och Carl Lindström för givande input och konstruktiva förslag under uppsatsens gång. Tack!

8 Referenser

8.1 Primärmaterial

Här redovisas allt textmaterial som använts för kartläggningen av organisationerna (även om alla inte uttryckligen hänvisats till i själva uppsatsen), samt information om de intervjuer som genomförts med representanter för tankesmedjorna. Generellt hänvisas endast till organisationernas hemsidor, och i de fall särskilda uppdateringar finns eller specifika dokument har använts lyfts detta fram i referenslistan.

8.1.1 Textmaterial

- Arbetarrörelsens Tankesmedja, 2011. Hämtat från www.arbetarrörelsenstankesmedja.se 2011-04-19
- Arena Idé, 2011. Hämtat från www.arenaide.se 2011-04-19
- Captus, 2011. Hämtat från www.captus.nu 2011-04-25
- Civitas, 2011. Hämtat från www.civitas.net 2011-04-25
- Claphaminstitutet, 2011. Hämtat från www.claphaminstitutet.se 2011-04-18
- Cogito, 2011. Hämtat från www.cogito.nu 2011-04-18
- Den Nya Valfärden, 2008. ”Den Nya Valfärdens arbete gör nytta för pengarna”. Publicerat i december 2008, hämtat från www.dnv.se 2011-04-25
- Den Nya Valfärden 2011a. Hämtat från www.dnv.se 2011-04-25
- Den Nya Valfärden, 2011b, stadgar från www.dnv.se, hämtat 2011-04-25
- Eudoxa, 2011. Hämtat från www.eudoxa.se 2011-04-25
- Fores, 2011. Hämtat från www.fores.se 2011-04-19
- Global Utmaning, 2011. Hämtat från www.globalutmaning.se 2011-04-20
- Interfem, 2010. ”Stadgar för föreningen Interfem”, hämtat från www.interfem.se 2011-04-18
- Interfem, 2011. Hämtat från www.interfem.se 2011-04-18
- ISDP, 2011. Hämtat från www.isdp.eu 2011-04-20
- Lantbrukarnas Riksförbund, 2011a. Hämtat från www.lrf.se 2011-04-25
- Lantbrukarnas Riksförbund, 2011b, stadgar från www.lrf.se, uppdaterat 2011-02-24, hämtat 2011-04-25
- Ohlininstitutet, 2011. Hämtat från www.ohlininstitutet.org 2011-04-25
- Ordfront, 2011. Hämtat från www.ordfront.se 2011-04-25
- Ratio, 2011. Hämtat från www.ratio.se 2011-04-18

SEI, 2011. Hämtat från www.sei.se 2011-04-19
Sektor 3, 2011. Hämtat från www.sektor3.se 2011-04-25
SIEPS, 2011. Hämtat från www.sieps.se 2011-04-26
SIPRI, 2011. Hämtat från www.sipri.org 2011-04-20
SIWI, 2011. Hämtat från www.siwi.org 2011-04-20
SNS, 2006. *Organisation*. Hämtat från www.sns.se, uppdaterat 2006-03-23, hämtat 2011-04-26
SNS, 2010a. *Studieförbundet Näringsliv och Samhälle*. Hämtat från www.sns.se, uppdaterat 2010-03-23, hämtat 2011-04-26
SNS, 2010b. *Medlemsformer*. Hämtat från www.sns.se, uppdaterat 2010-02-16, hämtat 2011-04-26
SNS, 2011. *SNS Forskare*. Hämtat från www.sns.se, uppdaterat 2011-03-14, hämtat 2011-04-26
Timbro, 2011. Hämtat från www.timbro.se 2011-04-19
Tobaksfakta, 2011. ”Om oss”. Hämtat från www.tobaksfakta.se, uppdaterat 2011-01-18, hämtat 2011-04-18
Tobaksfakta, 2011. Hämtat från www.tobaksfakta.se 2011-04-18

8.1.2 Intervjuer

Intervju 1: Hallin, Hanna, 2011-05-05. *Sektor 3*. Klara Södra Kyrkogata 1: Stockholm
Intervju 2: Johansson, Mattias, 2011-05-05. *Forum för Reformers och Entreprenörskap (Fores)*, telefonintervju
Intervju 3: Engellau, Patrik, 2011-05-05. *Den Nya Välfärden*. Danderydsgatan 10: Stockholm
Intervju 4: Lerulf, Philip, 2011-05-05. *Timbro*. Kungsgatan 55: Stockholm
Intervju 5: Bruce, Nina, 2011-05-06. *Svenskt Näringsliv och Samhälle (SNS)*. Jacobsbergsgatan 18: Stockholm
Intervju 6: Blenckner, Stephanie, 2011-05-05. *Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)*. Signalistgatan 9: Solna
Intervju 7: Cornell, Svante, 2011-05-09. *The Institute for Security and Development Policy (ISDP)*. Västra Finnbodavägen 2: Nacka
Intervju 8: Stelling, Anna, 2011-05-10. *Svenska Institutet för Europapolitiska Studier (SIEPS)*. Flemminggatan 20: Stockholm
Intervju 9: Andersson, Ove, 2011-05-16. *Arbetarrörelsens Tankesmedja*, mejlintervju

8.2 Sekundärmaterial

Bergström, Göran - Boréus, Kristina, 2005. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.

- Esaiasson, Peter, et al, 2007. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik. (3:e uppl.)
- Gunne, Cecilia – Löfgren, Jerker, 2001. *Beskattning av Stiftelser och Ideella Föreningar*. Stockholm: Norstedts Juridik AB
- Hall, Martin, 2011. "Den lingvistiska vändningen", föreläsning Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet: Lund. 2011-03-11.
- Hasan, Rahat Md, 2010. "From Policy Research to Political Advocacy – Differentiating Think Tanks from Pressure Groups in American Politics", *India Quarterly* vol. 66, nr 3, s. 287-302
- Jackson, P. T. (2011). *The conduct of inquiry in international relations: Philosophy of science and its implications for the study of world politics*. New York: Routledge
- McGann, James – Weaver, Kent R, 2000. *Think Tanks and Civil Societies: Catalysts for Ideas and Action*. New Brunswick: Transaction Publications.
- McGann, James – Johnson, Erik C, 2005. *Comparative Think Tanks, Politics and Public Polics*. Storbritannien: MPG Books Group.
- Nationalencyklopedin 2011. "Anglosaxisk", hämtat från www.ne.se/anglosaxisk 2011-05-23
- Rich, Andrew, 2004. *Think Tanks, Public Policy and the politics of Expertise*. New York: Cambridge University Press.
- Stone, Diane, 1996. *Capturing the political imagination – Think Tanks and the Policy Process*. London: Frank Cass
- Stone, Diane, 2000. "Non-governmental Policy Transfer: The Strategies of Independent Policy Institutes", *Governance* vol. 13, nr 1, s. 45-60.
- Stone, Diane, 2001. "Think Tanks, Global Lesson-Drawing and Networking Social Policy Ideas", *Global Social Policy* vol.1, nr 3, s. 338-360
- Stone, Diane, 2004. "Introduction" i Stone, Diane – Denham, Andrew (red.). *Think Tank Traditions – Policy research and the politics of ideas*. Manchester: Manchester University Press.
- Stone, Diane, 2007. "Recycling Bins, Garbage Cans or Think Tanks? Three Myths about Politey Institutes", *Public Administration* vol. 85, nr 2, s. 259-278.
- 't Hart, Paul – Vromen, Ariadne, 2008. "A New Era for Think Tanks in Public Policy? International Trends, Australian Realities", *The Australian Journal of Public Administration* vol. 67, nr 2, s. 134-148
- Teitz, Michael B, 2009. "Analysis for Public Policy at the State and Regional Levels", *International Regional Science Review* vol. 32, nr 4, s. 480-494
- Teorell, Jan – Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara. Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.
- Wallace, William, 2004. "Afterword: soft power, global agendas" i Stones, Diane – Denham, Andrew (red.). *Think Tank Traditions – Policy research and the politics of ideas*.
- Weber, Max, 1983. *Ekonomi och Samhälle: Förståendesociologins grunder 1*. Lund: Grahns boktryckeri
- Weber, Max, 1991. "Vetenskap och politik" i *Tre klassiska texter*. England: Cox & Wyman Ltd. Bokförlaget Korpen.

Wiarda, Howard J, 2008. "The New Powerhouses: Think Tanks and Foreign Policy" *American Foreign Policy Interests* nr 20, s. 96-117

Bilaga 1: Tankesmedjorna

Arbetarrörelsens Tankesmedja

Föreningen Arbetarrörelsens Tankesmedja drivs av LO, Socialdemokraterna och ABF, och är en sammanslagning av delar av det som tidigare var LO-Idédebatt och Tankesmedjan Idé & Tendens (Arbetarrörelsens Tankesmedja 2011). Deras syfte är att ”på olika sätt stimulera debatten om de uppgifter och utmaningar arbetarrörelsen står inför i dagens föränderliga samhälle” (ibid.).

Arena idé

Arena Idé är en del av Arenagruppen och startades år 2000 som ett alternativ till de mer högerorienterade tankesmedjorna och har som syfte att ”vrida opinionsbildningen i en mer radikal riktning och lyfta in frågor och en verklighetsbeskrivning som idag saknas” (Arena Idé 2011).

Captus

Captus är en allmänborgerlig tankesmedja som startades år 2005 och som verkar för frihetliga idéer såsom sänkta skatter, en starkare rättsstat och en friare marknad (Captus 2011). Deras målsättning är att ”opinionsbilda för och förankra allmänborgerliga idéer i samhällsdebatten” (ibid.).

Civitas

Civitas är ett oberoende idéinstitut för politisk filosofi som verkar för den västerländska politiska traditionens klassiska, kristna och humanistiska idéer (Civitas 2011).

Claphaminstitutet

Claphaminstitutet bildades 2008 och verkar för ”den kristna trons tillämnning på kultur-, tros- och samhällsförhållanden i Sverige och i världen” (Clapham 2011). Arbetet bedrivs i ekumenisk anda med personer från stora kyrkor och samfund (Clapham 2011).

Cogito

Cogito bildades 2005 och strävar efter att främja idéutvecklingen i ekologisk och solidarisk anda för att skapa ett hållbart samhälle (Cogito 2011).

Den Nya Välfärden

Den Nya välfärden är numera en stiftelse men startades som ett projekt år 1988 och arbetar för demokrati, välfärd och företagande, och strävar efter att lyfta fram företagarnas synpunkter på entreprenörspolitik (Den Nya Välfärden

2011a). En grundläggande värdering är att medborgarna bör ha mer inflytande över både politiken och över sina egna liv (Den Nya Välfärden 2011b, §2).

Eudoxa

Eudoxa verkar för att analysera hur samhället och kulturen förändras i samband med den teknologiska och den vetenskapliga utvecklingen (Eudoxa 2011). Tankesmedjan eftersträvar tolerans och acceptans genom ett diversifierat samhälle baserat på individuella rättigheter som tillåter var och en att använda modern teknologi och medicin i enlighet med den egna moraliska ståndpunkten (ibid.).

Forum för Reformers och Entreprenörskap (Fores)

Fores bildades 2007 och är en grön och liberal tankesmedja som förespråkar entreprenörskap och människors möjligheter att själva forma sitt lov (Fores 2011). Initiativet till bildandet av Fores togs av Centerpartiet, men det säger sig ändå vara strikt partipolitiskt obundet. Idag står även Bertil-Ohlininstitutet och Studieförbundet Vuxenskolan bakom Fores (ibid.). Fores ställer höga krav på sina produkter och har därför ett vetenskapligt råd som granskar allt som produceras.

Global utmaning

Global utmaning arbetar för demokrati och hållbar utveckling, och syftar till att bidra till policyanalys såväl som kunskapsspridning (Global Utmaning 2011). Deras huvudmålgrupp är beslutsfattare både i Sverige och i Europa.

Interfem

Interfem är en partipolitiskt och religiöst obunden ideell förening med ändamål att bedriva feministiskt antirasistiskt förändringsarbete (Interfem 2010 §3). Interfem förefaller inte ha några anställda utan endast drivas av sina medlemmar och den styrelse som medlemmarna utser.

The Institute for Security and Development Policy (ISDP)

ISDP är ett Stockholmsbaserat policy- och forskningsinstitut som grundades 2002 och som ägnar sig åt relationen mellan konfliktområden, säkerhet och utveckling (ISDP 2011). ISDP arbetar mycket med gästforskare och utomstående experter för att bredda sitt nätverk, och samarbeten är centrala för institutet och dess forskning (ISDP 2011).

Jämställdhetsakademin

Jämställdhetsakademin verkar för att män och kvinnor ska ha samma möjligheter när det gäller att starta och att driva företag inom de gröna näringarna (Lantbrukarnas Riksförbund 2011a). Syftet är att "väcka debatt och presentera kreativa idéer för hur kvinnor och män kan ges likvärdiga möjligheter att förverkliga och utveckla sina företagsidéer" (ibid.).

Ohlininstitutet

Stiftelsen Bertil Ohlininstitutet är partipolitiskt obundet och etablerades 1993 med ändamål att stimulera och främja vetenskaplig forskning kring de liberala idéerna och deras tillämpning (Ohlininstitutet 2011).

Ordfront

Ordfront bildades som en politisk handling 1969 som en del av FNL-rörelsen (protest mot USA:s krig mot Vietnam) i reaktion mot den snedvridna medierapporteringen (Ordfront 2011). Deras verkningsområden är demokrati och människors lika värde, och de strävar efter en bredare samhällsdebatt (ibid.).

Ratio

Ratio är ett fristående forskningsinstitut som bedriver forskning om företagandets villkor, marknadsekonomi och politisk förändring (Ratio 2011). Det grundades på initiativ av Näringslivets Fond år 2002 och är en ideell förening vars medlemmar består av företag, organisationer och enskilda personer (ibid.).

Sektor 3

Sektor 3 är en tankesmedja som verkar för det civila samhället genom att lyfta fram förutsättningarna för och betydelsen av det civila samhällets organisationer (Sektor 3 2011).

Stockholm Environment Institute (SEI)

SEI är ett internationellt institut som är lokaliserat i Stockholm, Oxford, York, Tallin, USA (Massachusetts), Bangkok och Dar Es Salaam, med högkvarteret beläget i Stockholm. Det grundades av den svenska regeringen 1989 och har under åren etablerat ett rykte om sig att utföra "rigorous and objective scientific analysis in the field of environment and development" (SEI 2011). Deras mål är att skapa en brygga mellan vetenskap och policy genom att förse beslutsfattare med strukturerade analyser på deras ämnesområde (ibid.).

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)

SIPRI bildades 1966 på initiativ av den svenska riksdagen och är ett oberoende internationellt institut som forskar om konflikt, vapenkontroll, beväpning och nedrustning, och har idag legal status som en oberoende stiftelse (SIPRI 2011).

The Stockholm International Water Institute (SIWI)

SIWI är ett internationellt orienterat policyinstitut som driver projekt, syntetiserar forskning, samt publicerar resultat och rekommendationer om nutida och framtida frågor som berör vatten, miljö, governance och mänsklig utveckling (SIWI 2011). SIWI fungerar därmed som en plattform för kunskapsspridning och nätverkande mellan vetenskap, företagande, policy och civilsamhälle (ibid.). SIWI grundades ursprungligen som en

interimsorganisation till Stockholm Vatten AB, men blev år 2008 registrerat som en ideell stiftelse (ibid.).

Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS)

SNS grundades 1948 och är ett fristående nätverk som består av opinionsbildare och beslutsfattare inom både privat och offentlig sektor (SNS 2010a).

Svenska Institutet för Europapolitiska Studier (SIEPS)

SIEPS grundades 2002 som resultat av att man inom regeringskansliet behövde en expertgrupp på EU-frågor (Stelling 2011). De har som uppdrag att ”på ett självständigt och allsidigt sätt belysa aktuella europapolitiska frågor” och göra ”sina analyser, underlag och seminarier tillgängliga för regeringen och övriga aktörer i den politiska beslutsprocessen i Sverige och i EU” (SIEPS 2011).

Timbro

Timbro bildades 1978 av Sture Eskilsson som i början av 1970-talet började utarbeta en långsiktig näringslivsstrategi för ett friare samhälle (Timbro 2011). Timbros uppdrag är att ”utveckla idéer och långsiktigt bilda opinion för marknadsekonomi, fri företagsamhet, individuell frihet och ett öppet samhälle” (ibid.). Timbro är ideologiskt förankrat i liberalismen men är partipolitiskt obundet.

Tobaksfakta

Tobaksfakta bildades 2010 av ett flertal ideella organisationer som verkar på det tobakspreventiva området för att tillsammans arbeta för kunskapsbildning, opinionsarbete och informationsspridning på tobaksområdet (Tobaksfakta 2011).

Bilaga 2: Frågor för typologiseringen

Följande frågor har ställts till det textmaterial som återfinns på organisationernas hemsidor. Frågorna är sammanställda i enlighet med de kategorier som utgör McGann och Weavers idealtyper (se McGann & Weaver 2000:6-12)

1. Vilka rekryteras och på vilken basis?
2. Hur finansieras verksamheten?
3. Vem bestämmer dagordningen?
4. Vilka typer av produkter ger organisationen ut?
5. Vilka underlättande förutsättningar är det som möjliggör den här organisationens verksamhet?

Bilaga 3: Intervjufrågor

Frågor i kursiv stil är formulerade av mig, övriga frågor är hämtade från McGann och Weaver (2000:28).

1. Hur och varför startades organisationen?
2. Hur ser ni på er roll och funktion? (Syfte; roll inom sitt område)
3. Hur finansieras er organisation?
4. *Vad har ni som främsta mål med er verksamhet?*
5. *Hur arbetar ni för att nå dessa mål?*
6. *Försöker ni medvetet prägla er organisation på ett visst sätt/i en viss riktning? (Tar ni ställning i era arbeten?)*
7. Vem bestämmer vilken typ av forskning som bedrivs?
8. *Vilka ser ni som er främsta målgrupp?*
9. *Vad är framgång för er och hur mäter ni den?*
10. Vem bestämmer vilka som ska anställas, och vilka vill ni rekrytera?
(Bakgrund, meriter, erfarenheter, ideologisk ståndpunkt etc.)
11. Vad för typ av produkter producerar/publicerar ni? Varför valdes denna/dessa form(er)
12. *Sysslar ni med någon annan verksamhet än publicering?*
13. Vilka är de största utmaningar som Du eller institutionens ledare ser som viktigast för framtida överlevnad och framgång?
14. Vad är en tankesmedja för Dig?